

CYKL | DOJRZEWANIE W KINIE
GRUPA WIEKOWA | SZKOŁA PODSTAWOWA 7-8

ANALIZA PSYCHOLOGICZNA

opracowanie: Karolina Giedrys-Majkut, Marcin Majkut

FILM | „ŻAŁUJĘ!”, reż. D. Schram

Jochem różni się od rówieśników – ma nadwagę, jest spokojny i introwertyczny. Słabiej radzi sobie w sporcie, nie umie wzbudzić zainteresowania, chyba że jako ktoś, z kogo można się pośmiać. Taką rolę wyznacza mu Sanne. Dziewczyna wraz z dwójką kolegów zaczynają dręczyć Jochemą, zamieniając jego życie w piekło. Pozostali koledzy z klasy nie przyłączają się do nich, ale też nie bronią chłopca. Powoli jednak głos sprzeciwu zaczyna być słyszalny. David i Vera, koledzy z klasy Jochemy, niezbyt asertywnie, ale jednak parę razy stają w jego obronie. Zaprzyjaźniają się z nim i starają się podpowiedzieć mu, jak radzić sobie z tą sytuacją. Widzą, że to, co dotyczy Jochemy, jest złe, ale woleliby, żeby sam wziął sprawę w swoje ręce. Niestety, Jochem nie umie tego zrobić. Po kolejnym incydencie na przyjęciu integracyjnym w domu wychowawcy, gdy Sanne i jej pomagierzy zmuszają Jochemę do wypicia dużej ilości alkoholu, chłopiec – odrzucony przez Verę i Davida – popełnia samobójstwo. Klasa jest wstrząśnięta sytuacją, podobnie jak grono pedagogiczne. Wszyscy zdają sobie sprawę z własnych zaniedbań...

TEMATY DO OMÓWIENIA

Film stwarza okazję do omówienia z uczniami trzech tematów:

- Przemoc rówieśnicza
- Nie bądź niemy świadkiem przemocy rówieśniczej
- Dręczenie – interwencja i profilaktyka szkolna

Przemoc rówieśnicza

Jochem wydaje się być predestynowany do roli ofiary bullyingu; jest nieśmiały, wycofany, nieatrakcyjny, bezradny i osamotniony. O takich osobach często mówi się, że „zasłużyły” na dręczenie swoją postawą. Jego historia może pokazać, że każdy może stać się obiektem przemocy, ponieważ zachowanie, które pobudza agresorów, w większej mierze wynika z sytuacji niż z konkretnych cech charakteru.

Choć Jochem nie jest dobrym sportowcem, to odnosi osiągnięcia w dziedzinie muzyki – jest uzdolnionym pianistą z szansą na przyjęcie do konserwatorium. Niestety, koledzy nie pozwalają, by pokazał się od dobrej strony; widzą jedynie jego tuszę i słabość. Wiele wskazuje na to, że sytuacja przemocy towarzyszy Jochemowi od dłuższego czasu; to już trzecia szkoła, do której chodzi. Wykazywanie się asertywnością przez tak długi okres może być naprawdę trudne. Jego słabość może być celową strategią obliczoną na to, by nie prowokować kolejnych ataków, ale może też wynikać z manipulacji, jakim poddaje się ofiary. Sanne oskarża Jochemę o poplamienie bluzki, za co, jej zdaniem, należy się kara. Ta jednak powinna się pewnego dnia skończyć. Podobnie jak rozwożenie gazet, do którego zmusza Jochemę kolejny agresor. Prezentowanie przemocy jako czegoś zasłużonego i tymczasowego, może skłaniać ofiarę do cierpliwego znoszenia tortur. Niewykluczone, że chłopiec dlatego nie reaguje na zaczepki prześladowców, bo funkcjonuje

w wyjątkowo niesprzyjającym środowisku. Nie może liczyć na interwencję rówieśników ani nauczycieli. Wychowawca klasy sam o sobie mówi, że „nie najlepiej widzi” i jest to rzeczywiście prawda. Nie dostrzega wykluczenia Jochema, ataki wobec niego zamienia w żarty. Chłopiec jest zupełnie sam. Warto przedstawić uczniom wszystkie te wytłumaczenia zachowania Jochema, zwracając ich uwagę na to, że to, co odbierają jako słabość w konkretnych sytuacjach może być najbardziej racjonalnym wyborem. I że nikt nie zasłużył sobie na dręczenie.

Omawiając ten temat, należy zapytać uczniów:

- Jakie jest nastawienie kolegów do Jochema?
- Dlaczego koledzy uważają, że Jochem to „nic specjalnego”?
- Czy Jochem to rzeczywiście nic specjalnego?
- Dlaczego Jochem nie mówi kolegom ze szkoły, czym się interesuje?
- Jak reaguje Vera, widząc Jochema w schronisku?
- Dlaczego Jochem zmienia szkoły?
- Czy łatwo jest zaczynać naukę w nowej szkole?
- Czy Jochem ma przyjaciela w klasie?
- Czy ktoś staje w obronie Jochema?
- Czy nauczyciel staje w obronie Jochema?
- Czy nauczyciel widzi, że Jochem brakuje na klasowym zdjęciu?
- Co Sanne zarzuca Jochemowi?
- Dlaczego Sanne dręczy Jochem?
- Dlaczego Jochem nie reaguje na przemoc?

Nie bądź niemyym świadkiem przemocy rówieśniczej

Świadkami agresji wobec Jochema są wszyscy uczniowie, ale David i Vera wyjątkowo ciężko znoszą tę rolę. Czują, że to, co Sanne usiłuje przedstawić jako żarty, już dawno przekroczyło wszelkie granice. Ciągłe jednak wahają się między otwartym sprzeciwem a ucieczką od problemu. David broni Jochema w jednej sytuacji, innym razem, gdy nauczycielka karci chłopca za brak podręcznika, nie przyznaje się, że to on dostał książkę kolegi od Sanne. Vera wstawia się za Jochemem, ale chwilę później jest dla niego niemiła, bo „przez niego” teraz ona ma problem. A zatem choć David i Vera widzą, że Jochem spotyka niesprawiedliwość, woleliby uniknąć osobistych kłopotów.

Badania nad fenomenem przemocy rówieśniczej pokazują, że świadek to najbardziej popularna postawa w sytuacji bullyingu, jednak stosunkowo rzadko omawia się ją na rozmaitych warsztatach dla młodzieży, skupiając się głównie na agresorach. Film stanowi unikalną okazję, by zwrócić uczniom uwagę na fakt, iż nie ingerując, wspierają dręczycieli. Pozwala omówić powody, dla których świadkowie milczą i nie angażują się w pomoc ofiarom przemocy – w przypadku Davida i Very są to zapewne strach przed agresorami i niechęć do tego, by ściągać na siebie ich uwagę, brak wsparcia ze strony innych, w tym dorosłych, oraz obawa przed spadkiem w klasowej hierarchii. Na przykładzie tych postaci pokazano, że trudno jest pokonać swoje lęki, ale jest to możliwe. David w końcu dorasta do roli pozytywnego lidera, zdolnego sprzeciwić się dominacji szajki Sanne. Pomaga Jochemowi rozwiązać gazety, pisze piosenkę przeciw dręczeniu i prezentuje ją na przyjęciu u wychowawcy. Vera coraz bardziej otwarcie przyjaźni się w Jochemem. Niestety, niefortunny zbieg okoliczności i wyjątkowo perfidne zachowanie Sanne sprawiają, że te wysiłki idą na marne. Jochem nie wytrzymuje i popełnia samobójstwo. Ten motyw wzmacnia przekaz dotyczący tego, że ofiary przemocy potrzebują naszego wsparcia tu i teraz.

Omawiając ten temat, należy poprosić uczniów, by zastanowili się, czy David i Vera popierają dręczenie Jochema, dlaczego nie angażują się w regularną pomoc, co powstrzymuje świadków przemocy przed ingerencją, co może ułatwić im interwencję. Na koniec zająć warto zachęcić uczniów do stworzenia kodeksu postępowania w sytuacjach bullyingu, w tym ustalenia konsekwencji niemego przyzwolenia na przemoc w szkole.

Dręczenie – interwencja i profilaktyka szkolna

Film może być doskonałym pretekstem do tego, by wprowadzić w klasie pewne stałe zasady dotyczące przeciwdziałania przemocy. Profilaktyczne i interwencyjne procedury i działania zmierzające w stronę przeciwdziałania przemocy w szkole warto oprzeć na poniższych rozwiązaniach zaprezentowanych przez Ewę Czerniewską-Korubę („Szkolna polityka przeciwdziałania przemocy”, materiał wewnętrzny kursu CEO „Edukacja filmowa – nowe wyzwania”; bold – koncepcja ECK, komentarz na temat filmu – autorzy).

1. Profilaktyka.

a) Edukacja profilaktyczna na temat agresji i przemocy.

Szkoła w filmie w żaden sposób nie jest przygotowana na radzenie sobie z problemem przemocy rówieśniczej. Nauczyciele nie widzą zaistniałej sytuacji lub obracają ją w żart. Najlepiej podsumowuje to mama Davida, dziennikarka, mówiąc: „Wszyscy chcą dobrze myśleć o swojej szkole”. Tragedia ukazana w filmie pokazuje, że szkoła nie może unikać tematu przemocy – i uczniowie, i nauczyciele powinni mieć zrozumienie tego problemu, które można osiągnąć na drodze odpowiedniej edukacji.

b) Kodeks norm i zasad szkolnych.

Historia Jochema pokazuje, że problem przemocy rówieśniczej wymaga konkretnej regulacji, inaczej może eskalować do tragedii, kiedy to konieczna jest interwencja policji. Wspólne opracowanie kodeksu postępowania (kary za przemoc, nagrody za przeciwdziałanie przemocy) jest bardzo dobrym pomysłem profilaktycznym. Kodeks ten powinien też być ogólnie dostępny i wyeksponowany, najlepiej w formie plakatu zawieszonego w klasie.

c) System nagród i konsekwencji szkolnych.

Film pokazuje, jak trudno jest sprzeciwić się bullyingowi, jeśli problem ten nie jest regulowany przez zasady szkolne. Koledzy Jochema widzą, że pomaganie mu może się po prostu nie opłacać. Nagroda za takie zachowanie jest niepewna, kary zaś będą dotkliwe i natychmiastowe. Jasny system nagród (np. za życzliwość i inne pozytywne zachowania na rzecz dobrej atmosfery w klasie) i kar (za złamanie zasad postępowania), na pewno pomoże uczniom w rozwijaniu prospołecznych postaw.

d) Procedury i zasady postępowania w przypadkach agresji i przemocy.

Ponieważ temat przemocy nie funkcjonuje w szkole Jochema, nie ma też odnośnych procedur, które dotyczą tego problemu. Uczniowie będący świadkami przemocy wobec niego, a także sam Jochem nie wiedzą, co mogą zrobić z tą sprawą. Procedury postępowania w sytuacjach bullyingu powinny być jasne i zrozumiałe dla wszystkich – uczniów, rodziców i nauczycieli. To ułatwia reakcję.

e) Działania integrujące dla zespołów klasowych i całej społeczności szkolnej.

Wychowawca Jochema stara się integrować klasę, ma jednak bardzo życzeniowe podejście do swoich podopiecznych. Widzi wszystko w jasnych barwach i stara się nie dostrzegać pęknięcia wśród grupy (np. brak Jochema na klasowym zdjęciu; „Byłem ślepy” – mówi po fakcie). Dobrze przeprowadzona integracja obejmuje wszystkich członków grupy. Jest też prowadzona świadomie, z uwzględnieniem ewentualnych trudności, np. przy wchodzeniu nowego ucznia do klasy.

2. Interwencja.

Interwencja obejmuje doraźne reakcje na zachowania agresywne, jak też długofalową strategię wobec złożonych przypadków dręczenia. Szczególne znaczenie mają tu doraźne reakcje, które powinny być zdecydowane, stanowcze i nieagresywne. Takie reakcje wyznaczają pewne standardy. W szkole Jochema nie stosuje się takich procedur, dlatego też Jochem, David i Vera są zostawieni sami sobie, a Sanne i jej koledzy czują się bezkarni.

Omawiając ten temat, warto zadać następujące pytania:

- Czy temat przemocy rówieśniczej jest poruszany na zajęciach lekcyjnych w szkole Jochema?
- Czy temat przemocy rówieśniczej jest poruszany w szkole uczniów?
- Czy uczniowie czują, że są dobrze poinformowani na temat bullyingu?
- Czy w szkole Jochema obowiązuje „kodeks postępowania w gronie kolegów”?
- Czy w szkole uczniów obowiązuje „kodeks postępowania w gronie kolegów” (jeśli tak, to czy uczniowie znają zasady tego kodeksu; jeśli nie, to czy uczniowie czują potrzebę, by go wprowadzić)?
- Czy w szkole Jochema obowiązują kary i konsekwencje za stosowanie przemocy?
- Czy w szkole uczniów obowiązują kary i konsekwencje za stosowanie przemocy (jeśli tak, to czy uczniowie znają te kary)?
- Jak wyglądają procedury postępowania wobec przemocy w szkole Jochema?
- Jak wyglądają procedury postępowania wobec przemocy w szkole uczniów?
- Czy uczniowie uważają, że wychowawca Jochema dobrze prowadził integrację grupy, co zawiodło w tej integracji?
- Czy w szkole uczniów integracja przebiega pomyślnie?
- Co więcej można uczynić dla integracji w klasie i szkole uczniów?
- Jak wygląda interwencja w przypadkach przemocy w szkole Jochema?
- Jak wygląda interwencja w przypadkach przemocy w szkole uczniów?
- Czy nauczyciele dobrze wywiązują się ze swojego zadania w szkole Jochema?
- Czy uczniowie wiedzą, co powinni zrobić, widząc przemoc?